

NAAR EEN STERKERE SOCIALE ZEKERHEID

A. ZEVEN UITDAGINGEN

Het geheim van het voortbestaan van de sociale zekerheid schuilt in haar vermogen om zich aan te passen aan veranderingen. Ondanks dit grote aanpassingsvermogen is de druk op de sociale zekerheid de voorbije jaren wel zeer hoog geworden.

Steeds meer mensen worden uitgesloten van de sociale zekerheid. Uitkeringen en pensioenen zijn vaak te laag om menswaardig van te kunnen leven. De financiering van de sociale zekerheid staat onder druk omdat bedrijven een verlaging van de socialezekerheidsbijdragen kregen. Op steeds meer activiteiten en loonvormen worden geen bijdragen meer betaald.

Daarom moeten we dringend de sociale zekerheid opnieuw in ere herstellen.

1 DE SOCIALE ZEKERHEID MOET INSLUITEN, NIET UITSLUITEN

Ingrepen in de sociale zekerheid mogen er niet toe leiden dat mensen worden uitgesloten en in de armoede belanden.

En dat is precies wat de aangescherpte toegangsvaardigheden voor inschakelings- of werkloosheidsuitkeringen en de almaar strengere verplichtingen inzake 'activering' doen. De betrokken personen kunnen geen uitkering meer krijgen. Dit leidt vaak alleen maar tot een verschuiving van het probleem. Mensen worden zo naar een leefloon geleid. Zo verliezen ze bovendien de begeleiding naar werk.

De werkloosheidsverzekering zorgt voor de uitbetaling van een werkloosheidsuitkering aan werkzoekenden en moet hen helpen bij het vinden van een baan. De verantwoordelijkheid voor de zoektocht naar werk moet echter evenwichtig worden verdeeld tussen de overheid, werkzoekenden en de bedrijfswereid.

Werkloosheid wordt te veel als een individueel probleem behandeld. Terwijl het eerst en vooral een probleem is dat samenhangt met heel veel factoren zoals economische veranderingen, onderwijs, mobiliteit, kinderopvang,...

De beperking van inschakelingsuitkeringen in de tijd is een sprekend voorbeeld van de overdreven focus op het individu. De inspanningen van de werkzoekende om werk te vinden worden niet eens beoordeeld, terwijl zijn rechten wél abrupt worden afgebroken bij een vruchteloze zoektocht – alsof de werkzoekende op magische wijze plots een job zou vinden bij stopzetting van de uitkeringen. Wetenschappelijk onderzoek bewees het tegendeel. Wanneer iemand het financieel moeilijk heeft, wordt het vinden van werk alsmaar moeilijker. Mensen zijn dan bezig met overleven.

Hoog tijd dus om opnieuw het debat te voeren over een meer doordachte en menselijke aanpak van activering en een kwaliteitsvolle werkloosheidsverzekering. En dat gekoppeld aan een ambitieus werkgelegenheidsbeleid, gericht op de bestrijding van de werkloosheid in plaats van de bestrijding van de werklozen.

Dezelfde redenering geldt voor zieke en invalide werknemers. Het project 'return to work' had de werknemers een interessant perspectief kunnen bieden wanneer ze het werk willen hervatten na een periode van ongeschiktheid. De regering-Michel wilde er echter een sanc-

In 1930 komt er een wet op de kinderbijslag. Maar een werkloosheids- en ziekteverzekering zijn nog steeds niet verplicht.

tiemechanisme aan koppelen. De vakbonden hebben dit voorlopig kunnen afweren, maar dergelijke ingrepen zijn nooit ver uit de buurt. En bovendien zagen we dat de huidige procedures door de werkgevers al te veel werden misbruikt om hun zieke werknemers zonder enige opzegtermijn of ontslagvergoeding te kunnen ontslaan wegens definitieve arbeidsongeschiktheid om medische redenen.

“Ingrepen in de sociale zekerheid mogen er niet toe leiden dat mensen worden uitgesloten en in de armoede belanden.”

Het nieuwe statuut voor werkzoekenden met een MMPP-statuu

Een goed voorbeeld van hoe je mensen kan insluiten in de sociale zekerheid is het nieuwe statuut voor werkzoekenden met een MMPP-statuu (medische, mentale, psychische of psychiatrische problematiek). Zij krijgen een specifieke behandeling binnen de werkloosheidsverzekering. Deze mensen dreigden hun inschakelingsuitkering te verliezen, ondanks al hun pogingen om werk te vinden. Na ellenlange debatten over het feit of deze werknemers zich in de juiste tak van de sociale zekerheid bevonden, werd op voorstel van het ACV beslist om ze te integreren binnen de werkloosheidsverzekering via een specifiek stelsel. Het idee is dat ze hun recht op een uitkering van de RVA behouden en daarbij de voor hen aangepaste begeleiding krijgen. Hoewel een aantal punten tijdens de uitvoering nauwlettend in het oog moeten worden gehouden, wisten we met deze maatregel wel in te gaan tegen de logica van harde uitsluiting.

Meer kansen voor jongeren

In 2013 gaven de EU-lidstaten groen licht voor een ‘Jeugdgarantieplan’. Dat hield in dat jongeren tot 25 jaar binnen de vier maanden nadat ze zijn afgestudeerd recht hebben op een baan, een stage of een nieuwe opleiding. Spijtig genoeg ligt dit vandaag nog buiten het bereik van vele jongeren. Het risico op armoede voor jongeren was nog nooit zo hoog. Tussen 2006 en 2018 is het aantal jongeren dat een beroep deed op het OCMW gestegen met 41%. Het beperken van de toegang tot inschakelingsuitkeringen in 2016 leidde ertoe dat veel jongeren die voorheen rechthebbende waren nu een beroep moeten doen op het OCMW. En diegenen die wel werk vinden krijgen vaak een tijdelijk contract. 42% van de uitzendkrachten (die geen student zijn), zijn jonger dan 25 jaar!

Na 75 jaar moet onze sociale zekerheid zich aanpassen aan de realiteit van de jongeren van vandaag, in een samenleving die totaal anders is dan die waarin de sociale zekerheid werd uitgebouwd. Op basis van de intergenerationale solidariteit willen we deze jongeren steunen, ook al hebben ze nog niet de kans gehad om bij te dragen aan de sociale zekerheid. Daarom vragen Jong ACV en CSC Jeunes, samen met andere jongerenorganisaties, aan de politici om voor jongeren vanaf 18 jaar een startersinkomen in te voeren, dat hen meer financiële autonomie en inkomenszekerheid geeft aan het begin van hun loopbaan.

Toekomst in eigen hand nemen

Een van de voordelen van dit voorstel is dat het jongeren niet verplicht om een studentenjob te doen om hun studies te kunnen financieren, maar dat ze wel naar eigen goeddunken kunnen werken. Het stelt hen ook in staat om hun toekomst in eigen hand te nemen en hun eigen keuzes te maken.

Op zoek naar draagvlak

Jong ACV en CSC Jeunes gaan op zoek naar een draagvlak voor dit voorstel binnen de ACV-organisaties. Ze willen dat het ACV voorop loopt in de strijd om een nieuwe tak te creëren in de sociale zekerheid, specifiek voor jongeren.

2

WERKEN ALS WERKNEMER = STEVIGE SOCIALEZEKERHEIDRECHTEN OPBOUWEN

De sociale zekerheid van werknemers bestaat in principe uit rechten die gekoppeld zijn aan een tewerkstelling met een arbeidsovereenkomst (met een loon of wedde, onder het gezag van een werkgever).

Meer en meer wordt de tewerkstelling met een arbeidsovereenkomst uitgehold. En daardoor kunnen steeds meer werkenden niet meer beschermd worden als loon- of weddetrekkende. Waarbij ze dan normaliter terugvallen op het statuut van zelfstandige, met een veel zwakere sociale bescherming.

In het beste geval hebben we voldoende argumenten om te stellen dat het geen zelfstandigen zijn ('schijn-zelfstandigen' dus). Al is het vaak een juridische lijdensweg om daar de arbeidsgerechten van te overtuigen. Dat komt omdat onze wetgeving voor het statuut van werknemer erg vasthoudt aan de voorwaarde van juridische ondergeschiktheid aan de werkgever. Maar wat dan met mensen die ogenschijnlijk enige autonomie hebben, maar voor de rest totaal afhankelijk zijn van één opdrachtgever. Dus dat er niet langer een werkgever is in de gebruikelijke betekenis van het woord. De discussie of zij vallen onder het werknemersstatuut en bijgevolg recht hebben op de bijhorende sociale bescherming woedt niet alleen in België, maar overal ter wereld. Voor deze categorie werknemers zou men kunnen overwegen om het criterium voor de status als werknemer, of minstens voor aansluiting bij de sociale zekerheid te veranderen, door een criterium op te nemen met betrekking tot de economische afhankelijkheid van de werknemer ten opzichte van de opdrachtgever.

In het beste geval vallen ze dan terug op het statuut van zelfstandige, zij het met een aanzienlijk slechtere sociale bescherming.

In het slechtste geval hebben die werkenden zelfs niet het statuut van zelfstandige en dus ook geen bescherming. Dat is het geval voor platformwerkers (Uber, Deliveroo,...) en andere bijklussers die geen 6.250 euro per jaar verdienen. Die werden door de regering Michel uitgesloten van elke sociale bescherming. Het ACV is samen met de andere vakbonden een procedure gestart bij het Grondwettelijk Hof tegen dat nieuwe statuut, omdat het discriminatie is en bovendien tal van Europese en internationale regels schendt. Uitspraak wordt verwacht in het voorjaar van 2020.

“Platformwerknemers worden uitgesloten van elke sociale bescherming.”

3

SOCIALE ZEKERHEID MOET EEN MENSWAARDIG INKOMEN BIEDEN

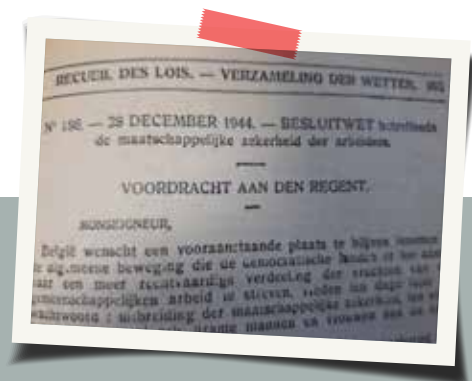
De sociale zekerheid moet mensen in staat stellen een waardig leven te leiden. Dat is nu vaak niet het geval. Veel uitkeringen zijn te laag. Vaak zelfs beneden wat Europa aanbeveelt als fatsoenlijk inkomen voor een alleenstaande of een gezin. Dat ondergraaft ook het draagvlak voor de sociale zekerheid. Waarom zouden mensen nog bijdragen aan een systeem dat niet aan de verwachtingen voldoet? En dat voor heel wat mensen nauwelijks voordeliger is dan de sociale bijstand voor wie in armoede leeft.

Daarom moeten alle minimumuitkeringen in de sociale zekerheid opgetrokken worden tot minstens 10% boven de armoedegrens.

4

DE SOCIALE ZEKERHEID MOET MEE ZIJN MET DE NIEUWE SAMENLEVINGSVORMEN

Ons socialezekerheidsmodel wordt vaak beschreven als zijnde gebaseerd op het principe van 'de man die voltijs werkt als kostwinner van het gezin', met dan een

Het Sociaal Pact van 1944 legt de basis voor wat toen de 'maatschappelijke zekerheid' werd genoemd en voor het sociaal overleg. De besluitwet van 28 december 1944 vormt de grondslag voor de sociale zekerheid voor werknemers zoals we die vandaag kennen. De reeds bestaande wetgeving rond pensioenen, kinderbijslag voor werknemers en jaarlijkse vakantie wordt samengebracht. Daarnaast worden de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de werkloosheidsverzekering verplicht gesteld.

LUCAS EN JULIE, OUDERS IN SPE

Verwachten een baby. Dankzij de sociale zekerheid ontvangt Julie een uitkering gedurende haar moederschapsrust. Na de geboorte ontvangt het koppel ook gezinsbijslagen.

partner zonder een eigen loon en opbouw van sociale rechten. Op basis van dit model hebben partners die niet hebben gewerkt pensioenrechten via de afgeleide rechten (zo genoemd omdat ze gebaseerd zijn op de rechten die hun echtgenoot heeft opgebouwd). Een ander gevolg van dit model is dat bij de toekenning van rechten rekening wordt gehouden met de gezinssituatie (gezinshoofd, samenwonende, alleenstaande).

Om tegemoet te komen aan maatschappelijke evoluties moeten we:

- de nodige maatregelen nemen zodat de beide partners eigen rechten kunnen opbouwen (proces van individualisering van de rechten). Hindernissen waardoor vrouwen de arbeidsmarkt verlaten of zich verplicht voelen hun werktijd te verminderen moeten dus worden weggeruimd.
- zelfs in het kader van een individualiseringsproces bijzondere aandacht besteden aan vrouwen die blijven afhankelijk van afgeleide rechten. Dit proces mag immers niet leiden tot minder sociale bescherming voor bepaalde categorieën die hier nood aan blijven hebben.
- onze sociale zekerheid aanpassen aan de groeiende variëteit, maar ook aan de instabiliteit van samenlevingsvormen.
- verschillen in de behandeling van de diverse samenlevingsvormen die als onbillijk worden ervaren wegwerken.

“Beide partners moeten eigen rechten kunnen uitbouwen.”

5

SOCIALE ZEKERHEID VOOR IEDEREEN, NIET ALLEEN VOOR DE MENSEN IN ARMOEDE

Ons model van sociale zekerheid is te onderscheiden van de sociale bijstand, die zich alleen maar richt op mensen in armoede. Wij willen alle werknemers dekken. Omdat dit de beste garantie is voor financiering van de sociale zekerheid. Waarom zouden de betverdieners nog bijdragen en belastingen betalen voor de sociale zekerheid als het hen zelf nauwelijks bescherming biedt bij tegenspoed. Dit betekent dat de uitkering die iemand krijgt niet gekoppeld is aan andere inkomsten of bezit. Bij uitkeringen van de sociale bijstand (leefloon bijvoorbeeld) is dat anders en wordt er wel nagegaan wat iemand aan bezit of andere inkomsten heeft. Dit noemt men een universeel systeem. In

een selectief systeem worden de middelen meer gebruikt voor wie ze het meeste nodig heeft.

Zo werden er mettertijd ook mechanismen ingebouwd waarbij in sommige gevallen rekening wordt gehouden met de inkomsten van de betrokkene. Voorbeelden hiervan zijn de invoering van het Omnio-statuut of de maximumfactuur in de gezondheidszorg.

Sommigen willen nog een stap verder gaan op het vlak van selectiviteit. De oorspronkelijke intentie lijkt op het eerste zicht verleidelijk: het lot verbeteren van wie er het meeste nood aan heeft. Maar dit kan voor heel wat problemen zorgen. Want als je aan de lage inkomens meer geeft, dan wil dat ook zeggen dat die lage inkomens dat voordeel gaan verliezen van zodra ze wat meer gaan verdienen. Ofwel abrupt, ofwel geleidelijk. Hoe meer uitkeringen en tussenkomsten inkomensafhankelijk worden, hoe meer verloren gaat als een werknemer extra gaat verdienen. Zodat het ten langen leste nog nauwelijks interessant is om meer te gaan verdienen. Dat noemen we 'inkomensval' of 'armoedeval' of 'promotieval'. Waardoor mensen die willen vooruitkomen in het leven, de indruk krijgen dat ze er telkens voor worden afgestraft.

“Mensen die willen vooruitkomen in het leven krijgen de indruk dat ze er telkens voor worden afgestraft.”

6

SOCIALE ZEKERHEID BOVEN DURE INDIVIDUELE PRIVÉ-VERZEKERINGEN

De sociale zekerheid komt bijna dagelijks tussen in het leven van mensen. Toch denken sommigen dat de sociale zekerheid niet noodzakelijk is. Je zou geld opzij kunnen zetten (voorzorg) of een privéverzekering afsluiten (privatisering). Waarom hebben we dan nog zo iets als de sociale zekerheid nodig?

Er zijn tal van redenen:

- Voor de sociale zekerheid in het leven werd geroepen, bestonden er tal van systemen die functioneerden op basis van individuele voorzorg. Het meest bekende voorbeeld is dat van de pensioenstelsels waar iedereen bijdroeg voor een pensioenkas. Deze stelsels kenden echter maar een beperkt succes en werden gaandeweg vervangen door de sociale zekerheid.
- De sociale zekerheid kost veel minder dan een privéverzekering en levert betere resultaten op. Het duidelijkste voorbeeld is dat van de gezondheidszorg. In de Verenigde Staten is de gezondheidszorg grotendeels gebaseerd op privéverzekeringen. Deze markt is goed voor nagenoeg 16,9% van het bbp. De resultaten op het vlak van volksgezondheid laten nochtans te wensen over. De gezondheidszorg in België vertegenwoordigt in vergelijking 10,4% van het bbp en levert veel betere resultaten op: betere kwaliteit, toegankelijker voor het merendeel van de bevolking en algemeen een betere gezondheidstoestand.
- Naast het kostenplaatje draagt de sociale zekerheid vooral een maatschappelijk project en een bepaald wereldbeeld uit: een samenleving die stoelt op solidariteit en niet op individuele belangen. Ze komt tegemoet aan sociale noden via collectieve, rechtvaardige en billijke zorg. Ze herverdeelt de rijkdom en stimuleert op die manier de sociale samenhang. En dat zorgt op zijn beurt voor een stabielere en veiligere samenleving.

Daarom moeten we de sociale zekerheid versterken. En dus niet afbouwen ten voordele van privéverzekeringen. We moeten ook stoppen met steeds meer geld te pompen in fiscale en parafiscale stimulansen voor privéverzekeringen.

“De sociale zekerheid kost veel minder dan een privéverzekering en levert betere resultaten op.”

7

WERKBARE LOOPBANEN

Meer dan 400.000 mensen zijn langdurig ziek. Stress en lichamelijke klachten maken dat heel veel mensen hun job niet meer aankunnen. Toch besliste de regering Michel om de pensioenleeftijd te verhogen. Om de leeftijdsgrens voor landingsbanen en SWT op te trekken. Om de regels inzake flexibiliteit en overuren te versoepelen. Maatregelen om de kwaliteit van werk te verbeteren kwamen er dan weer ternauwernood.

Voor de sociale zekerheid, die gefinancierd wordt door bijdragen van mensen die aan de slag zijn, is het cruciaal dat werk werkbaarder wordt. Dat mensen hun werk volhouden. Dat zorgt tegelijk voor meer inkomsten en minder uitgaven in de sociale zekerheid.

Dé toverformule om de kwaliteit, de werkbaarheid van loopbanen te verbeteren, bestaat niet. Zorgen dat mensen hun werk kunnen volhouden zal moeten komen van een hele batterij maatregelen. Van een makkelijke toegang tot tijdskrediet, over het recht op deconnectie tot het afbouwen van het tillen van zware lasten.

“Het is cruciaal dat werk werkbaarder wordt.”

In de jaren 1950 houdt het ACV een pleidooi voor de mogelijkheid van vervroegd pensioen en een sterkere reglementering van bedrijfssluitingen. Dat laatste leidt in 1960 tot de oprichting van het Fonds Sluiting Ondernemingen.

Eigen volk eerst in de sociale zekerheid?

Extreemrechts is een nieuwe weg ingeslagen. Dat zagen we al in Frankrijk. En dan zien we nu ook in België. Ineens heet het nu dat de sociale zekerheid best mag worden versterkt. Ze kopiëren daartoe zelfs de voorstellen ter linkerzijde. Maar dan wel enkel voor 'het eigen volk'. Volledig in lijn met de vroegere racistische praat over 'eigen volk eerst'. Erger, de migranten moeten de rekening betalen van die verbeteringen voor 'het eigen volk', door hun sociale voordelen terug te schroeven.

Ergerlijk is ook dat die wending in het debat ook de andere partijen begint te besmetten. Wat dan wordt gefatsoeneerd tot "meer evenwicht in rechten en plichten" of de variant van "evenwicht in de lusten en de lasten". Alsof de werknemers met een migratieachtergrond vandaag al geen plichten hebben. Alsof toegang tot uitkeringen vandaag al niet aan strenge voorwaarden is gekoppeld.

Neen, het moet nog strenger. Waardoor we nu bij herhaling voorstellen op tafel krijgen om de toegang tot de sociale zekerheid te bemoeilijken en te vertragen voor wie vanuit het buitenland hier komt werken.

Ook 'eigen volk' de klos

Die medaille van de stevige voorwaarden heeft echter ook een stevi-

ge keerzijde. Het 'eigen volk' dat langdurig in het buitenland vertoefde en op een bepaald ogenblik terugkeert is dan ook de klos. De voorstanders van deze 'onze eigen mensen eerst'-benadering denken uit dit soort maatregelen ook ongelooflijke opbrengsten te kunnen halen. Zodat ze niet het debat moeten voeren over toereikende financiële middelen voor de sociale zekerheid. Want daar hebben populistten het niet graag over. Keer op keer blijkt dat daar niet het grote geld is te rapen. Meer nog, dat het in het beste geval slechts gaat om symbolische opbrengsten. Want dat is het in feite: symbolenpolitiek die aan de essentie voorbijgaat, met alleen maar de ambitie om het samenleven te vergifigen.

Campagne 'Iedereen Bij'

ACV West-Vlaanderen en ACV Puls zetten samen met een aantal partners een boeiende lezingenreeks over de toekomst van de sociale zekerheid op. Tussen oktober 2017 en april 2018 passeerden elf sprekers - elk vanuit hun eigen invalshoek - de revue. De lezingen werden gebundeld in het boek 'Welke toekomst voor onze sociale zekerheid?' (zie blz. 28). Het bleef niet bij deze lezingenreeks.

Aansluitend op de lezingenreeks organiseerde Vormingplus in West-Vlaanderen socialezekerheidswandelingen. Vrijwillige begeleiders gingen op stap met een groep en gingen met hen in gesprek over de toekomst van de sociale zekerheid. Philip Douchy, oud-leerkracht economie, begeleidt de wandelingen in Menen: "Ons hele leven is doorspekt met de sociale zekerheid, van bij de geboorte tot de dood. Ze is er voor iedereen, als een solidaire verzekering voor moeilijke momenten. Mocht ze nog niet bestaan, we zouden ze bij wijze van spreken zo snel mogelijk moeten uitvinden. We beseffen, wellicht te weinig, het belang van deze sociale verworvenheid. Veel andere landen benijden ons."

En nu is er de campagne 'Iedereen Bij'. Met deze campagne wil ACV West-Vlaanderen de komende jaren werken aan een versteviging van het draagvlak voor onze sociale zekerheid. Voor deze campagne heeft ACV West-Vlaanderen heel wat materiaal uitgewerkt: een heuse campagnebundel waar ACV-militanten mee aan de slag kunnen, een menukaart voor vrijwilligers in de vorm van een drieluik, affiches, logo's, ... Ook al ben je uit een ander verbond, laat je inspireren op www.iedereenbij.be.

In West-Vlaanderen worden socialezekerheidswandelingen georganiseerd.

B. EEN SOLIDE FINANCIERING VAN DE SOCIALE ZEKERHEID

Om haar rol te kunnen blijven spelen heeft de sociale zekerheid voldoende centen nodig. En als we een betere sociale zekerheid wensen, nog meer. Bij werkgevers, werknemers en politici moet dan wel de bereidheid zijn om voor voldoende stabiele inkomsten te zorgen, toereikend om de noodzakelijke behoeften te dekken. Wat dan steun veronderstelt van de brede samenleving.

Welke samenleving willen we? Welke bescherming willen we bieden aan diegenen die getroffen worden door ziekte, ongeval of werkloosheid? Hoeveel hebben we veil voor onze kinderen of voor de zorg voor ouderen of mensen met beperkingen? Hoeveel gaan we in de risicodeling en dus in de onderlinge solidariteit en waar moet je zelf – individueel – voor instaan?

Sociale zekerheid is een keuze. Wat we als samenleving en als sociale partners investeren in de sociale zekerheid vloeit voort uit die keuzes. En niet uit een of andere voorgeschreven wet dat het overheidsbeslag maar maximaal zoveel mag bedragen. Of dat de sociale zekerheid maar zoveel procent van het nationale inkomen mag opsloppen. Of dat de vergrijzingskosten niet mogen stijgen. Of dat maar zoveel geld mag gaan naar sociale uitkeringen in plaats van naar investeringen. Solidariteit is geen voorgeschreven wet. Solidariteit is een maatschappelijke keuze.

Ter rechterzijde en van werkgeverszijde trachten men het anders voor te stellen. Zij hebben het over de onontkoombaarheid van besparingen. Over de onafwendbare onbetaalbaarheid van de sociale zekerheid. Over het feit dat we onvermijdelijk de groei van de uitgaven moeten beperken, gegeven de olopemde kosten van de vergrijzing. Of over de noodzaak om de sociale uitkeringen te verminderen om zo geld vrij te maken voor investeringen in onderwijs, onderzoek en ontwikkeling, overheidsinfrastructuur en bedrijfsleven. Terwijl daar niks onvermijdelijks aan is. Het enige wat onvermijdelijk is, is dat we keuzes moeten maken.

Een goede sociale zekerheid is en blijft betaalbaar. Aan die financiering van de sociale zekerheid moeten we wel hard werken, op alle fronten. Om de nodige

middelen voor de sociale zekerheid te vinden en te vrijwaren. En om het politieke en maatschappelijke draagvlak voor die solidariteit te creëren. Ook bij de werknemers overigens. Niet dat het zo slecht is gesteld met het maatschappelijke draagvlak voor de sociale zekerheid. Nagenoeg iedereen vindt die een groot goed. Alleen kijken veel mensen de andere kant op van zodra de vraag komt of ze er voor willen blijven betalen, laat staan er meer voor willen betalen.

“Een goede sociale zekerheid is en blijft betaalbaar.”

Door de oliecrisis en de daaropvolgende economische crisis van het midden van de jaren 1970 komt er massale werkloosheid. Om dit enigszins te temperen en jongeren meer kansen op de arbeidsmarkt te geven, wordt in 1975 bij koninklijk besluit het brugpensioen op 60 jaar met vervangingsplicht ingesteld. Door de aanhoudende structurele werkloosheid worden in de jaren daarna de minimumleeftijd en de loopbaanvoorwaarden voor het brugpensioen versoepeld. Vanaf de jaren 1990 worden de voorwaarden voor het brugpensioen opnieuw strenger, wat leidt tot vakbondsacties. Vandaag noemen we dat het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT).

Foto: Collectie KADOC

Evenwichtsdotatie niet langer gegarandeerd

De rekeningen voor 2019 zijn nog niet afgesloten, maar er wordt alvast verwacht dat een evenwichtsdotatie nodig gaat zijn van 2,9 miljard euro. Voor 2020 zal naar verwachting 3,5 miljard euro nodig zijn. Al zal dat natuurlijk sterk worden beïnvloed door de keuzes van de nieuwe regering op het vlak van inkomsten en uitgaven. Nog belangrijker: de wet van 2017 garandeert vanaf 2021 geen evenwichtsdotatie meer. Volgens de laatste meerjarenraming zou dat betekenen dat de sociale zekerheid bij ongewijzigd beleid afstevent op een structureel tekort van 4,2 miljard euro in 2021, verder oplopend tot 5,9 miljard euro in 2024. Zover zal het uiteraard niet komen. De regering kan het zich niet permitteren om in november de geldkranen voor de sociale uitkeringen en de gezondheidszorg dicht te draaien en te zeggen 'trek uw plan'. Maar dat dreigende tekort speelt wel zwaar in de kaart van diegenen die azen op zware besparingen en andere grote hervormingen.

1 DE OVERHEIDSINBRENG MOET MEE GROEIEN

De gewone overheidsdotatie wordt alleen maar geïndexeerd. Terwijl de uitgaven van de sociale zekerheid, mede door de vergrijzing en de welvaartsvastheid (koppeling van de uitkeringen aan de lonen), sterker stijgen dan de index. In de nieuwe wet werd daarom ingeschreven dat de overheidsdotatie kan worden verhoogd, maar alleen maar als de gemiddelde leeftijd van uitrede uit de arbeidsmarkt sterk stijgt en de economische groei minstens 1,5% bereikt. Die criteria zijn bijzonder streng om te halen. En zelfs met die strenge criteria maakte de overheid vooralsnog geen aanstalten om te bekijken of aan de criteria is voldaan.

2 ALTERNATIEVE FINANCIERING MOET SLUITEN

De sociale partners hebben samen geëist en bekomen dat de structurele verminderingen van de socialezekerheidsbijdragen worden gecompenseerd door alternatieve financiering vanuit fiscale inkomsten, met name btw-ontvangsten en roerende voorheffing. We aanvaarden geen cadeaupolitiek van de overheid op kosten van de sociale zekerheid. Als de overheid iets belooft op kosten van de sociale zekerheid, dan mag zij ook instaan voor de betaling van de factuur. En die rekening moet kloppen: de compensaties moeten toereikend zijn.

DANIËL, OP DE DREMPEL VAN PENSOEN

Daniël is 64 jaar. Na een carrière van 42 jaar kan hij op pensioen en meer tijd besteden aan wat hem nauw aan het hart ligt: zich bezighouden met zijn kleinkinderen, vrijwilligerswerk doen in zijn gemeente, zijn tuin onderhouden, reizen,...

3 NIET ENKEL DE SOCIALE ZEKERHEID RESPONSABILISEREN

De wet van 2017 stelt dat de evenwichtsdotatie maar wordt vastgelegd "na het in rekening brengen van een aantal responsabiliseringsfactoren". Zeg maar: nadat grondig werd nagegaan hoe het komt dat het tekort is opgelopen en de nodige beslissingen werden genomen om dat tegen te gaan. Met uitdrukkelijk de opdracht aan de sociale partners om orde op zaken te stellen voor tekorten die werden veroorzaakt door akkoorden die zij hebben gemaakt. Daartoe werd een loodzwaar opvolgmechanisme geïnstalleerd met permanente opvolging van het effect van alle sociale akkoorden en door de sociale partners voorgestelde maatregelen op de begroting.

Het is niet dat de sociale partners er problemen mee hebben zich te verantwoorden. Maar het probleem is dat er alleen maar voor de sociale zekerheid zo'n mechanisme van responsabilisering is voorzien. En bijvoorbeeld niet voor de staatsfinanciën. De laatste jaren werden we – zeker met de regering Michel – nochtans constant geconfronteerd met verkeerde ramingen en enorme lekkages. Zeker wat betreft de taxshift en de hervorming van de vennootschapsbelasting. Om nog te zwijgen van de effectentaks als eerste aanzet voor een volwaardige vennootschapsbelasting, inmiddels gekelderd door het Grondwettelijk Hof. Er wordt dus met twee maten, twee gewichten gemeten. Door het ontbre-

“We werden de laatste jaren geconfronteerd met verkeerde ramingen en enorme lekkages.”

ken van gelijkaardige responsabiliseringsmechanismen bij Financiën dreigt bij elke begrotingsdiscussie de aandacht eenzijdig te gaan naar ingrepen in de sociale zekerheid.

4

GEEN JOBS ZONDER NORMALE BIJDAGEN

Naast het feit dat de structurele vermindering van RSZ-bijdragen onvoldoende gecompenseerd wordt door het mechanisme van de alternatieve financiering, zijn er ook andere lekken in de sociale zekerheid. Zo is er de bonte stoet van nieuwe arbeidsvormen en statuten die ontsnappen aan de normale sociale bijdragen. Van oudsher kennen we de studentenjobs, met verlaagde bijdragen voor zowel de werkgever als de jobstudent.

Inmiddels hebben we ook de flexi-jobs, met enkel 25% bijzondere bijdrage (en een vrijstelling van belastingen). Kom ons niet zeggen dat die flexi-jobs goed zijn geweest voor de financiering van de sociale zekerheid! De vaste tewerkstelling in de horeca bijvoorbeeld is in 2018 gedaald en nog meer de klassieke Gelegenheidsarbeid, terwijl het aandeel van studentenarbeid en flexi-jobs bijzonder sterk is gestegen.

Daar komt nu ook in diverse sectoren het nieuwe kader bij voor het zelfstandig bijkluissen, onder meer via digitale platformen: geen belastingen en geen bijdragen. Daardoor is er een sluipende verschuiving van goed werk naar werk zonder enig sociaal statuut en zonder enige sociale bijdrage. Daarnaast zijn er nog een pak andere statuten met sterk verlaagde bijdragen: van sportbeoefenaars tot wetenschappers, zonder dat enige compensatie voor de sociale zekerheid werd voorzien.

“Er is een bonte stoet van nieuwe arbeidsvormen en statuten die ontsnappen aan de normale sociale bijdrage.”

5

DE PLETWALS VAN CAFETARIAPLANNEN STILLEGGEN

Net zo zijn er ook een pak loonvoordelen die ontsnappen aan de gewone sociale bijdragen. Dat begint serieus de spuigaten uit te lopen. Van oudsher kennen we de maaltijdcheques en de bedrijfswagens die ook privématig mogen worden gebruikt. Een recente ontwikkeling is de wildgroei aan cafetariaplannen. In plaats van iedereen te betalen met brutolonen mogen werknemers

kiezen uit een menu met alternatieve loonvormen. Dat bestond vroeger ook al, maar niet op de schaal die we vandaag kennen. En dan meestal om een nieuw loonvoordeel te ‘optimaliseren’. De voorbije jaren hebben we nauwelijks weerwerk geboden tegen deze tendens om bestaande brutolonen onbeschaamd te vervangen door andere loonvoordelen, zonder de normale bijdragen of belastingen. Dit gaat ten koste van de financiering van de sociale zekerheid en de collectieve voorzieningen. Erger, onder de regering-Michel werd de waaier van mogelijkheden sterk vergroot. We zien ook dat die waaier van mogelijkheden steeds intensiever wordt gebruikt. Ook omdat de sociale secretariaten en de consultancybedrijven overal hun goede diensten zijn gaan aanbieden om de loonkost te verminderen op kosten van de sociale zekerheid en de fiscus. Onze cao-onderhandelaars en ondernemingsmilitanten worden hierbij in een moeilijke positie geplaatst. Zij worden geprangd tussen de bekommernis om een goede financiering te voorzien voor de sociale zekerheid en de wens van veel individuele werknemers zoveel mogelijk netto over te houden van hun loon. Het moet een van de eerste prioriteiten zijn van de nieuwe regering: paal en perk stellen aan de ontsparingen en de omzetting van bestaande brutolonen in alternatieve loonvoordelen.

“Er moet paal en perk worden gesteld aan de ontsparingen en de omzetting van bestaande brutolonen in alternatieve loonvoordelen.”

In 2001 sluiten de sociale partners een akkoord dat het tijdskrediet voor de privésector invoert.

Inkomensvallen vermijden

Met ongetwijfeld de beste bedoelingen hebben de opeenvolgende regeringen het nettoloon van laagbetaalde werknemers trachten op te trekken door kortingen op belastingen en persoonlijke bijdragen. Zo is ook de sociale werkbonus ontstaan: een vermindering van de persoonlijke RSZ-bijdrage voor werknemers met een maandloon beneden de 2.561 euro bruto. Hoe lager het loon, hoe hoger de bonus. Bovenop werd ook nog een fiscale werkbonus bijgestoken: een vermindering van de belastingen, gelijk aan 33,14% van de sociale werkbonus. Zo wilde de politiek ook de druk op de werkgevers verminderen om de brutolonen op te trekken. Meer nog, de werkgevers die lage lonen bleven betalen, kregen zelf ook nog eens een bijkomende vermindering van de patronale bijdragen toegestopt, de zogenaamde 'lageloonvermindering'.

Maar die politici zagen over het hoofd dat door die opeenstapeling van verminderingen van belastingen en bijdragen ook een enorme val is ontstaan voor werknemers met een lager loon. Van zodra die bruto wat meer gaan verdienen, door een nieuwe cao of door een anciënniteitsverhoging of door een promotie, dan blijft van die extra euro's nauwelijks nog iets over. Want anders dan bij de werknemers met een hoger loon, is er niet enkel de gewone stijging van belastingen en bijdragen. Tegelijk worden werkgever en werknemer geconfronteerd met het wegvallen van een stuk van de sociale werkbonus, een stuk van de fiscale werkbonus, een stuk belastingkorting en een stuk lageloonvermindering.

Die val noemt men de 'inkomensval'. Meer bruto verdienen loont nog nauwelijks voor werknemers met een

laag loon. Wat is nog het belang van een verhoging van het brutoloon als je er netto nauwelijks iets van overhoudt? Werknemers rond de 2.000 euro bruto per maand die een loonsverhoging krijgen die 100 euro kost aan de werkgever, houden daar vandaag slechts 18 euro van over.

En dat probleem vergroot zienderogen naarmate ook Gewesten en Gemeenschappen almaar meer sociale voordelen afhankelijk maken van het inkomen of het loon. In het Vlaamse Gewest gaat de verhoogde kinderbijslag geheel of gedeeltelijk verloren vanaf een maandelijks inkomen van 2.528 euro. De nieuwe Vlaamse Regering wil – naar het voorbeeld van de werkbonus – een fiscale jobkorting invoeren voor werknemers met een loon beneden de 2.500 euro bruto per maand, stijgend naarmate het loon lager is.

6

GEZONDHEIDSZORGEN FINANCIEREN UIT ALGEMENE MIDDELEN EN NIET LANGER DOOR BIJDAGEN OP ARBEID

Tegelijk blijft het ACV de vraag stellen of de tak gezondheidszorgen blijvend moet gefinancierd worden door sociale bijdragen op het loon. Haast alle inwoners hebben recht op de terugbetaling van medische kosten. Dan is het toch niet normaal dat men selectief bij de werknemers komt aankloppen voor de financiering van dat stuk van de sociale zekerheid. Er is al een behoorlijk stuk financiering vanuit algemene middelen, maar het ACV wil naar 100% gaan. Waarbij ook diegenen worden aangesproken die tot nog toe ruim onvoldoende hebben bijgedragen. Dat zijn eerst en vooral zij die hun inkomen uit vermogen halen, terwijl ze wel voor 100% meegenieten van onze prachtige gezondheidszorg.

We willen dit doen door de invoering van een AGB, een Algemene GezondheidsBijdrage. Die zou worden geheven op de roerende inkomsten uit kapitaal, met inbegrip van de inkomsten uit meerwaarden. We stellen voor om een vrijgesteld bedrag te voorzien en boven dat bedrag te werken met een progressief stijgende bijdrage. Hoe hoger de roerende inkomsten, hoe hoger de bijdrage.

7

LONEN UIT DE DWANGBUIS

De Loonnormwet knelt de ruimte voor vrije, verantwoordelijke loononderhandelingen af. Waardoor de werknemers bij elke twejaarlijkse cao-onderhandeling vrede moeten nemen met een al te kleine marge voor loonsverhogingen. Wat ook in de hand werkt dat almaar meer wordt gegrepen naar loonvoordelen zonder de normale bijdragen en belastingen, om toch wat meer bij de mensen te kunnen krijgen (zie hoger).

Dit kan alleen maar worden opgelost door het loonoverleg te verlossen van die wurggreep. Hoe meer ruimte voor loonsverhogingen, hoe minder aanleiding om via netto voordelen zoveel mogelijk bij de werknemers te krijgen.

“Het loonoverleg moet verlost worden van de wurggreep van de Loonnormwet.”

8 EUROPESE DRUK OP DE SOCIALE ZEKERHEID WEGNEMEN

De druk op de sociale zekerheid is deels ook een afgeleide van de druk op de overheidsbegrotingen. En dit wordt versterkt door de staatshervormingen. Hoe minder bevoegdheden de federale overheid nog heeft, hoe groter het aandeel van de sociale zekerheid is in de federale begroting. Gevolg: bij elke saneringsoefening op federaal vlak dreigt de sociale zekerheid zwaar onder vuur te komen. Dat wordt versterkt door de druk die Europa zet voor een versnelde afbouw van de overheidsschuld en het overheidstekort.

Die druk is de laatste jaren weliswaar wat verminderd. De Europese Unie beseftte – weliswaar rijkelijk laat – dat het de financiële crisis van 2008 nooit goed zou kunnen verwerken als te hard van stapel zou worden gelopen met de sanering. Maar al even belangrijk was het groeiende anti-Europese populisme, dat Europa verplichtte de toon wat te milderden. Neem daarbij dat België zich kon verschuilen achter de rug van een aantal grote landen met begrotingsproblemen: Italië, Spanje, Frankrijk ook. Europa aarzelde die grote landen te sanctioneren en kon het zich dan ook niet veroorloven te streng te zijn voor de kleinere landen in Europa. Het is zo dat België de laatste jaren de dans wist te ontspringen en wat manoeuvreerruimte heeft met betrekking tot de Europese budgettaire orthodoxie. Maar hoe lang gaat dat blijven duren?

Het is wel zo dat de Europese Unie minder nadrukkelijk besparingen op overheidsuitgaven is beginnen eisen. Maar op zich brengt dat nauwelijks soelaas. Omdat een andere benadering in de plaats is gekomen, die minstens even gevaarlijk is voor de sociale zekerheid. Europa is almaar meer gaan pleiten voor een shift in de uitgaven. Niet meer het totale uitgavenniveau komt in vraag, maar de aard van de uitgaven. Het wordt dringend tijd, zegt Europa, dat je als overheid investeert in je infrastructuur, maar zoek daarvoor dan maar het geld door te schrappen in andere uitgaven. Europa spreekt dan vaak van “passieve uitgaven” tegenover “actieve investeringen”. Alsof sociale zekerheid niet investeert. Die investeert in mensen.

“De sociale zekerheid investeert in mensen.”

Omdat de uitkeringen en pensioenen steeds verder achterlopen op de loonevolutie, wordt na een volgehouden actie van vakbonden en mutualiteiten in 2005 een structureel mechanisme ingevoerd om de uitkeringen niet enkel te koppelen aan de index, maar ook aan de stijgende welvaart: de ‘welvaartsenveloppe’.

Foto: Guy Puttemans

Jobs, jobs, jobs

De financiering van de sociale zekerheid is een probleem van inkomsten, niet van uitgaven. In tegenstelling tot wat de rechterzijde en de werkgevers beweren zijn de uitgaven grotendeels onder controle. Het ACV wil het debat dan ook verleggen naar de inkomstenkant. Met diverse sporen: een sterkere inbreng van de overheid, zoveel mogelijk contracten en loonvoordelen met de normale sociale bijdragen, strijd tegen de loon- en bijdragefraude en zeker ook een krachtig werkgelegenheidsbeleid.

Wat dat laatste spoor betreft, moet wel een bocht van 180 graden worden gemaakt met het werkgelegenheidsbeleid dat de voorbije jaren in België werd gevoerd. De rechtse partijen pleiten ervoor om de arbeidsmarkt grondig te hervormen. Waarmee ze dan meestal bedoelen de arbeidsrechten van de werknemers ondergraven, tot en met ingrijpen in de cao's; onder het

voorwendsel dat dit de groei van de werkgelegenheid en in het bijzonder de inschakeling van kwetsbare werknemersgroepen zou bevorderen. Ofwel begint men over de nood om de werkloosheids- en inkomensvallen te bestrijden en de gerechtigden op sociale uitkeringen te activeren. Wat dan doorgaans ook neerkomt op besparingen in de sociale zekerheid. Ofwel aast men op een verdere verlaging van de loonkost, waardoor de rekening ook bij de werknemers dreigt te belanden, door minder loon of minder loonsverhoging of door een vermindering van de patronale bijdragen, wat ten koste gaat van de sociale zekerheid. Ofwel worden de eindeloopbaanmaatregelen onder vuur genomen, meer en meer ook gekoppeld aan pensioenhervormingen, om mensen te verplichten langer aan de slag te blijven. De beschreven maatregelen zorgen niet echt voor meer jobs en creëren amper kansen voor wie minder sterk staat op de arbeidsmarkt.

We moeten ook de kwaliteit van de jobs opnieuw centraal stellen. Wat zijn we met jobs die ontsnappen aan de gewone bijdragen en belastingen? Wat zijn we met preciaire jobs, die de sociale zekerheid zwaar op kosten jagen door de vele werkloosheidsperiodes tussen de jobs in? Wat zijn we met onwerkbaar werk, met zijn extra kosten door ziekte, invaliditeit, arbeidsongeval of beroepsziekte? En later ook voor SWT en pensioen, omdat oudere werknemers het niet meer aankunnen?

Om die reden pleiten we als ACV ook voor verhoogde bijdragen op preciaire jobs. Hoe preciairder, hoe hoger. Omdat dergelijke jobs gewoonweg hogere kosten meebrengen voor de werkloosheidsverzekering. Het is een eenvoudige toepassing van het principe "de vervuiler betaalt", dat we kennen in het milieu- en klimaatbeleid. Wie de arbeidsmarkt vervuult met preciaire jobs, mag ook voor de kosten opdraaien.

“De financiering van de sociale zekerheid is een probleem van inkomsten, niet van uitgaven.”

COLOFON

Redactie Vakbeweging: Postbus 10 – 1031 Brussel | Tel. 02 244 34 81 |

E-mail: pers@acv-csc.be **Website:** www.hetacv.be |

Droegen bij aan de redactie van deze speciale editie: Nathalie Diesbecq, Youssef El Otmani, Anne Leonard, Jeanne Maillart, Koen Meesters, Chris Serroyen, Frédéric Triest en David Vanbellinghen

Vertaling: Vertaaldienst ACV

Eindredactie: Patrick Van Looveren en Donatienne Coppieiers

Vormgeving: Gevaert Graphics

Illustratie cover: Pieter Van Eenoge

Druk: Hoorens Printing

Verantw. uitgever: Dominique Leyon

De regering Michel verhoogde de pensioenleeftijd naar 66 jaar in 2025 en naar 67 jaar in 2030. Ook in andere takken van de sociale zekerheid werd stevig bespaard. Dit leidde tot bijzonder zwaar vakbondsprotest. Een aantal plannen van de regering konden worden afgevoerd. Met andere zaken ging de regering door: de verstrenging van het SWT, de beperking van het tijdskrediet, een zware verlaging van de patronale bijdragen, sterkere activering van werklozen, SWT'ers en zieken.